

Likestillings- og
diskrimineringsombudet

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Vår ref.:
15/576- 3- TK

Deres ref.:

Dato:
19.06.2015

Hørings svar - NOU 2015:2 Å høre til - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø

Innledning

Likestillings- og diskrimineringsombudet (heretter ombudet) viser til høringsbrev av 19. mars om NOU 2015:2 Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø.

Ombudet har som mandat å arbeide for likestilling og mot diskriminering, på grunnlag av kjønn, etnisitet, religion mv, alder, seksuell orientering mv, og nedsatt funksjonsevne. Ombudet håndhever diskrimineringslovgivningen på disse områdene.

Ombudet fører også tilsyn med at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelsene Norge har etter FNs kvinnekongresskonvensjon, FNs rasediskrimineringskonvensjon og FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne.

Ombudet vil benytte anledningen til å påpeke at tilsvarende forslag som presenteres i NOU 2015, har vært anbefalt av tidligere utvalg som har omtalt trakassering og diskriminering mm¹. Ombudet vil også vise til vår rapport om

¹ Se blant annet NOU 2010:7 Mangfold og mestring, NOU 2011:14 Bedre integrering, NOU 2011:18 Struktur for likestilling, NOU 2012:15 Politikk for likestilling.

hatytringer og hatkriminalitet.² Tiltakene som foreslås i vår rapport, omfatter blant annet tiltak for å forebygge digital mobbing, så disse forslagene blir ikke nærmere kommentert i ombudets høringsvar.

Ombudet ber departementet se på forslagene til tiltak i NOU 2015: 2, i lys av anbefalinger gitt i tidligere relevante rapporter og offentlige utredninger.

Ombudets konklusjon

Ombudet støtter utvalgets menneskerettslige tilnærming til problematikken, og at mobbing, trakassering og diskriminering sees i lys av diskrimineringsgrunnlagene. Ombudet mener at utvalgets gjennomgang av manglende innsats i arbeidet mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering er i overensstemmelse med ombudets erfaringer på diskrimineringsgrunnlagene i vårt mandat.

Samtidig er ombudet bekymret for at det gjennomgående settes mindre fokus på barn og unge med nedsatt funksjonsevne enn på andre diskrimineringsgrunnlag som kjønn, etnisitet seksuell orientering mv.

Ombudet ber departementet gjennomføre en systematisk gjennomgang av anbefalte tiltak i relevante offentlige utredninger og rapporter utgitt av andre sentrale aktører. Det bør opprettes helhetlige programmer basert på eksisterende kunnskap om temaene krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering.

Under følger ombudets kommentarer til noen utvalgte temaer.

1. Manglende regelverkskompetanse og regelverksetterlevelse hos skoleeiere og skoleledere

Ombudet mener det er viktig at utvalget har valgt å peke på regelverksetterlevelse som en hovedutfordring i arbeidet mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering i skolen. Ombudet har tidligere gitt uttrykk for bekymring for at elevgrupper ikke får innfridd sine rettigheter etter opplæringsloven, blant annet som følge av svak regelverkskompetanse og regelverksetterfølgelse blant skoleeiere og skoleledere.³

Manglende regelverksetterfølgelse kan både forårsakes av og resultere i mangelfull kunnskap om trakassering og diskriminering mm. blant sentrale

² <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/brosjyrar-og-publikasjonar/rapporter/>

³ For mer om ombudets uttalelser om temaet, se <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/Horingsuttalelser/Arkiv/2010/Horing--Mangfold-og-mestring-NOU-20107/>.

aktører, mangelfull kunnskap om menneskerettigheter blant unge og ansatte i skolen, behov for en styrking av lavterskeltilbud til unge som er utsatt for krenkelser (deriblant skolehelsetjenesten), og manglende ressurser blant relevante aktører i frivillig sektor.⁴

Manglende regelverksetterfølgelse kan være brudd på offentlige myndigheters aktivitetsplikt til å fremme likestilling og hindre diskriminering. Ombudet støtter derfor utvalgets forslag til en tydeliggjøring av opplæringsloven kapittel 9a, og mener at det kan være et av flere nyttige grep for å ivareta elevers rettigheter. Ombudet mener konkretisering i lovtekst kan fungere som et godt redskap i tilfeller der plikter i liten grad etterleves av pliktsubjektene. Likestillingsutvalget påpekte noe tilsvarende i sin rapport der de viser til at den upresise formuleringen av aktivitetsplikten i diskrimineringslovverket, skaper usikkerhet hos pliktsubjektene med hensyn til hva som kreves for å ivareta plikten.⁵⁶

2. Grunnleggende årsaker til diskriminering og trakassering

Utvalget anbefaler at normkritikk innarbeides i relevante læreplaner for fag, og at det utvikles undervisningsopplegg om normkritikk for elever (s. 163). Ombudet ser verdien av et slikt perspektiv, og har ved ulike anledninger anbefalt at forebyggende arbeid har et klarere fokus på de grunnleggende årsakene til krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Blant annet i rapporter til FNs rasediskrimineringskomité og FNs kvinnekomité uttrykker ombudet bekymring for omfanget av negative stereotypier basert på kjønn og etnisitet mm, kombinert med manglende handlekraft fra myndighetenes side.⁷⁸⁹

Videre påpeker ombudet i rapporten om hatytringer og hatkriminalitet, at negative stereotypier og fordommer må sees som en grunnleggende årsak til

⁴ For mer om frivillig sektor og lavterskeltilbud til personer utsatt for krenkelser, se ombudets rapport Hatytringer og hatkriminalitet (ibid).

⁵ NOU 2011:18 Struktur for likestilling

⁶ Likestillingsutvalget foreslo følgende formulering som del av offentlige myndigheters aktivitetsplikt: «d) *der dette er relevant, forebygge diskriminering, seksuell trakassering og trakassering på grunn av kjønn, hatvold og kjønnsrelatert vold*» (s. 55) *e) motarbeide og bekjempe fordommer og stereotypier*» (s. 55). NOU 2012: 15 Politikk for likestilling.

⁷ http://www.ldo.no/globalassets/03_nyheter-og-fag/publikasjoner/cerd-2014_web_norsk_ny1.pdf

⁸ <http://www.ldo.no/globalassets/brosjyrer-handboker->

rapporter/rapporter_analyser/rapporter_diverse/cedaw_report.pdf

⁹ Når det gjelder grunnlaget nedsatt funksjonsevne, sender ombudet sin første rapportering til FNs komité for personer med nedsatt funksjonsevne høsten 2015. Her vil ombudet blant annet omtale krenkelser.

fenomenet.¹⁰ Unge er en særlig utsatt gruppe, og sosiale medier er en utsatt arena. Ombudet ønsker derfor, på lik linje med utvalget, en styrket innsats i skolen, med vekt på menneskerettighetsprinsipper om likeverd og ikke-diskriminering, i tillegg til en styrking av elevenes digitale kompetanse.

Ombudet vil i den anledning vise til anbefalinger fra FNs kvinnekomité om å bruke utdanningssystemet til å fremme en positiv og ikke-stereotyp fremstilling av kvinner, og til FNs rasediskrimineringskomité's anbefaling om å sikre at undervisning i skolen bidrar til å motarbeid stereotypier knyttet til etnisitet mm.¹¹¹²

Siden stereotype oppfatninger er relasjonelle og gruppebaserte vil en slik tilnærming også bidra til å synliggjøre grupper i samfunnet med (relativt) stor grad av definisjonsmakt med utgangspunkt i biologiske og sosiale kjennetegn som kjønn, klasse, etnisk tilhørighet og funksjonsevne. På den måten gir undervisning om rådende stereotypier om grupper i samfunnet en god inngang inn til et normkritisk forebyggende arbeid i skolen.

3. Særskilte diskrimineringsgrunnlag

Utvalget drøfter barns rettigheter etter barnekonvensjonen. Ombudet vil tilføye at personer vernet av diskrimineringsgrunnlagene skissert i rapporten, i tillegg har rett til en skolehverdag og et privatliv fritt for diskriminering, trakassering og krenkelser under sine respektive konvensjoner.¹³

Selv om vi har begrenset kunnskap om hvordan krenkelser, trakassering og diskriminering rammer ulike grupper i samfunnet på nasjonalt nivå, vet vi nok til å kunne slå fast at ulike grupper rammes ulikt. Ombudet ønsker derfor å understreke viktigheten av utvalgets forslag om at arbeid mot krenkelser sees i sammenheng med diskrimineringsgrunnlagene.

¹⁰ <http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/brosjyrar-og-publikasjonar/rapporter/hatytringer-og-hatkriminalitet/les-hele-rapporten/>

¹¹ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cedaw/docs/co/CEDAW-C-NOR-CO-8.pdf>

¹² http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCERD%2fGEC%2f7502&Lang=en

¹³ For FNs kvinne-diskrimineringskonvensjon, se blant annet artikkel fem om bekjempelse av stereotype oppfatninger av kvinner og menn mm, kvinnekomitéens generell anbefaling # 19 og Beijing-plattformen (FNs handlingsplan for likestilling mellom kjønnene). For FNs rasediskrimineringskonvensjon, se blant annet konvensjonens artikkel 7 og rasediskrimineringskomiteens generelle anbefalinger # 30 og # 35. For FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne, se blant annet konvensjonens artikkel 16.

I skoleåret 2013-14 gjennomførte ombudet et EU-finansiert prosjekt for en likeverdig skole. Vi holdt kurs for skoleansatte og workshops for elever på åttende trinn. På bakgrunn av våre møter med lærere og elever, klagesaker til ombudet og vår generelle kunnskap om diskrimineringsutfordringer i skolen, pekte vi ut tre utfordringer i grunnskolen som særlig rammer elever som hører inn under de ulike diskrimineringsgrunnlagene:

1. Et utrygt skolemiljø
2. Gruppetenkning og usaklig forskjellsbehandling
3. Manglende tilrettelegging og tilpasning for ulike behov

Opplevelser som kom frem i samtale med elever var blant annet at lærere usaklig forskjellsbehandler enkeltelever eller grupper av elever, blant annet basert på kjønn, og noen elever får ikke den tilretteleggingen og tilpasningen de trenger for å ha en likeverdig skolehverdag.

Ombudet ønsker å kommentere kort utvalgets gjennomgang av de ulike diskrimineringsgrunnlagene.

3.1 Kjønn

Utvalget viser til at seksuell trakassering er svært utbredt, og at den rammer både gutter og jenter. De groveste formene for seksuell trakassering rammer særlig jenter.¹⁴ Ombudet er enig med utvalget i at det er nødvendig med særskilte tiltak for å forebygge seksuell trakassering (s. 160). Selv om det alltid vil være nødvendig mer ytterligere og oppdatert kunnskap på temaet seksuell trakassering, mener ombudet mener vi per i dag har tilstrekkelig kunnskap om treffsikre tiltak.

Ombudet vil i den sammenheng beklage at myndighetene så langt ikke har prioritert å opprette et nasjonalt program mot seksuell trakassering, som foreslått av likestillingsutvalget, og ber om at dette forslaget vurderes på nytt av regjeringen.¹⁵ I tillegg mener ombudet at både tiltak og forskning på seksuell trakassering bør gjennomføres sammen med særskilte tiltak og økt kunnskap om rådende kjønnsstereotyper. En europeisk undersøkelse fra 2013 viser at kjønnsstereotyper fungerer som barrierer mot kjønnslikestilling.¹⁶ Sosiale

¹⁴ Bendixen og Kennair 2008, Mossige og Stefansen 2007.

¹⁵ NOU 2012: 15. Politikk for likestilling.

¹⁶ A study of collected narratives on gender perceptions in the 27 EU Member States. European Institute for Gender Equality. 2013.

normer og stereotyper om kjønn er en av de grunnleggende årsakene til kjønnsbasert vold.

Selv om det er nødvendig med særskilte tiltak knyttet til seksuell trakassering, skal likestillingsperspektiver gjennomsyre alt forebyggende arbeid. Derfor må lokale mobbeprogrammer sikre at kjønnsbasert vold alltid er en integrert del av problemforståelse, kunnskapsinnhenting og tiltak.

Ombudet støtter også utvalgets forslag om at frivillige organisasjoner må sikres driftsvilkår slik at de kan arbeide mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering som et supplement til den offentlige innsatsen (s. 165).

Ombudet har tidligere anbefalt at myndighetenes arbeid med å forebygge vold i nære relasjoner, bør inkludere økt støtte til programmer i skolen av den typen Sex og Politikk driver.¹⁷ Som drøftet over, bør undervisningsmateriale om trakassering, krenkelser og diskriminering også omfatte kunnskap og oppgaver om rådende kjønnsstereotyper, og om mulige sammenhenger mellom kjønnsstereotyper og seksuell trakassering. Blant annet er det viktig at et undervisningsprogram tar opp seksualisering av jenter og unge kvinner i populærkulturen med vekt på musikkvideoer, film, pornografi, spill o.l. tilpasset grunnskolen og videregående skole.

3.2 Etnisitet

Avgrensede undersøkelser viser at unge innvandrere, seksuelle minoriteter og barn med nedsatt funksjonsevne er mer utsatt for vold og trakassering enn unge som tilhører majoritetsbefolkningen. Med utgangspunkt i denne situasjonsbeskrivelsen, konkluderer forskerne at vi trenger mer kunnskap om mulige sammenhenger mellom sosial status og risikoen for å bli utsatt for krenkelser.¹⁸

Gjennom ombudets skoleprosjekt og andre undersøkelser vet vi at elever erfarer etnisk diskriminering som ulike former for trakassering/mobbing/sosial isolasjon.¹⁹ I ombudets prosjekt beskrev elever trakassering på grunn av etnisitet med kommentarer som neger, jævla utlending ol, og på grunn av religion. Særlig elever med muslimsk og jødisk er utsatt for trakassering på grunn av religion.

Videre rapporterte noen elever om manglende tilrettelegging på grunn av religion og livssyn (f eks kantinemat, elever som nektes å gå med hijab på skolen, adventsstunder der elever med annen religion eller livssyn får alternativ

¹⁷ <http://sexogpolitikk.no/>

¹⁸ Bendixen og Kennair 2008.

¹⁹ For mer om elevers fortellinger, følg lenke: <http://www.ldo.no/forebygg/skole/Nettutstilling/>

undervisning som ikke er likeverdig, manglende tilrettelegging for elever med svake norskkunnskaper).

Noen elever opplevde også at skolen brukte norsk til foreldre som ikke behersker norsk, og hos noen en direkte mostand mot å bruke tolk fordi «de har jo bodd her så lenge».

Utfordringene som kommer frem i ombudets skoleprosjekt og de problemstillingene som tas opp i utvalgets rapport, har alle vært behørig beskrevet av flere utvalg. Særlig Østberg-utvalget ga en grundig og utfyllende gjennomgang av situasjonen for minoritets elever i det norske utdanningssystemet.²⁰ Østberg-utvalget definerte dagens skole preget av flerkulturalitet og flerspråklighet som en (uutnyttet) ressurs, og anbefalte en rekke tiltak for å sikre reelle like muligheter for alle elever (rettighetsrealisering).²¹

Ombudet ser behovet for mer kartlegging av minoriteters erfaringer med krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Samtidig viser referansene gitt ovenfor at vi har mer enn nok kunnskap om utfordringer knyttet til etnisitet og skole til å handle. Problemet, slik ombudet ser det, er i like stor grad at eksisterende kunnskap ikke omsettes i politisk vilje til å gjennomføre treffsikre og langsiktige tiltak.

3.3 Seksuell orientering mm

Ombudet mener utvalget gir en god drøfting av krenkelser og diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

Utvalget drøfter imidlertid i liten grad hvorfor diskriminering oppstår, hvem det er som utfører diskrimineringen og hvilke strukturer som er med på å opprettholde en diskriminerende praksis. Drøftelsen gjelder videre i stor grad lesbiske, homofile og bifile, og i liten grad transpersoner og transseksuelle. Etter hva vi kan forstå drøftes ikke intersex i rapporten. Dette bør inngå i regjeringens videre arbeid med utredningen.

Det er positivt at utvalget foreslår å prioritere målrettede tiltak rettet mot krenkelser og diskriminering knyttet til diskrimineringsgrunnlagene. Utvalget kommer imidlertid ikke med konkrete tiltak når det gjelder å forebygge diskriminering av LHBTI-elever. Utvalget slår selv fast på s.161 at det er få tiltak som er rettet mot krenkelser og diskriminering av LHBT-elever og nevner i

²⁰ NOU 2010:7 Mangfold og mestring

²¹ Jf det som omtales i NOU 2015:2 som «ressursskolen» (s. 161).

denne sammenheng Rosa kompetanse som et av få gode tiltak. Vi er enig med utvalget i at «...departementet bør se nærmere på en ordning for å gi statsstøtte over flere år til organisasjoner som kan bidra til kompetanseheving om å forebygge trakassering» (s. 165). Dette vil sikre systematisk arbeid og langsiktighet. Uten forutsigbare rammer risikerer man å miste oppbygd kompetanse.

Ombudet mener at opplæringen som gis gjennom Rosa kompetanse bør tilbys alle skolene i landet. Samtidig er styrking av kompetanse hos lærere et offentlig ansvar, selv om interesseorganisasjoner kan være betydelige bidragsyttere. Interesseorganisasjoner skal supplere og ikke erstatte det offentlige arbeidet.

Vi vil også peke på at utvalget ikke drøfter hvordan lærere med LHBT-bakgrunn kan brukes aktivt i antidiskrimineringsarbeidet. Lærere med LHBT-bakgrunn vil kunne være et viktig bidrag i å endre den heteronormative kulturen som råder i skolen. Det normkritiske perspektivet som utvalget selv peker på er viktig må ikke bare bli en teoretisk øvelse. Det må derfor legges til rette for at både elever og lærere som er lesbiske, homofile, bifile og/eller transpersoner kan være åpne i skolehverdagen.

3.4 Barn og unge med nedsatt funksjonsevne

LDO vil påpeke at utvalget kan synes å vise noe lav bevissthet om nedsatt funksjonsevne som en kilde til mobbing og trakassering. Utvalget viser til at voksne på skolen i større grad vil bidra til å beskytte elever med nedsatt funksjonsevne som utsettes for mobbing, enn andre minoritetsgrupper. Utvalget skriver s. 106: «På mange måter er det ikke utenkelig at det å ha en syns- eller hørselshemming er en beskyttelsesfaktor mot direkte eller åpen mobbing, for eksempel fordi voksenpersoner på skolen er tydelige på at ingen på skolen skal mobbes på grunn av funksjonsnedsettelse.» LDO mener samtidig at det må tas høyde for at lærere og andre ansatte vil kunne ha implisitte negative holdninger også til den annerledesheten ulike former for nedsatt funksjonsevne innebærer.

I Kapittel 7 foretar utvalget en drøfting av årsaker til hvorfor enkelte grupper er særlig utsatt for krenkelser og trakassering. Utvalget viser til forskning som knytter utsattheten til fellesskapets forestillinger om normalitet og avvik. LDO mener at denne tilnærmingen er fruktbar på de fleste diskrimineringsgrunnlagene, men savner også her at nedsatt funksjonsevne i større grad inkluderes som en form for annerledeshet og avvik som kilde til krenkelser og trakassering fra jevnaldrende, lærere og andre voksne. Vi vil her vise til nyere internasjonal teoriutvikling og forskning på fenomenet

«disablism». Begrepet er å forstå som en parallell til begrepene racisme og sexism, og benyttes blant annet for å beskrive hvordan diskriminering, undertrykking og trakassering oppstår fordi funksjonshemmede betraktes som mindreverdige i forhold til andre.

I utredningen vises det til at mobbing, trakassering og diskriminering av barn og unge med nedsatt funksjonsevne et område hvor det foreligger lite kunnskap i Norge. LDO vil også her vise til at det internasjonalt er gjennomført flere studier på dette temaet, og anbefaler at man i oppfølgingen av utredningen benytter seg av kunnskap fra andre land.²²

En kartlegging foretatt av britiske «Equality and Human Rights Commission» fra 2010, viste for eksempel at åtte av ti elever med utviklingshemming oppga å ha blitt mobbet i skoletiden, og over 80 prosent av barn med moderat eller alvorlig stamming rapporterte det samme.²³

LDO støtter utvalgets vurdering av behovet for å styrke kunnskapsgrunnlaget om mobbing og trakassering av særlig utsatte grupper. Siden det er påvist særlige kunnskapshull på området nedsatt funksjonsevne, mener ombudet det er behov for en målrettet forskningsinnsats knyttet til denne gruppen. Når det gjelder hvilke instanser som skal gjennomføre dette, kan ikke LDO se at det er noen god begrunnelse for å skille ut barn og unge med nedsatt funksjonsevne som en egen gruppe som Statped skal benytte FOU-midler til å fremskaffe kunnskap om. Ombudet støtter derfor ikke forslaget om dette i kapittel 13 s. 162.

LDO mener nedsatt funksjonsevne i stedet må behandles ut fra et tydelig likestillings- og diskrimineringsperspektiv, og inkluderes i den generelle satsningen på utlysning av forskningsprosjekter om krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering i regi av Norges Forskningsråd slik utvalget foreslår.

4. Styrket håndheving av brudd på kapittel 9a

Likestillings- og diskrimineringsombudet støtter utvalgets forslag om å opprette et lavterskeltilbud gjennom en klageordning i to instanser.

²²Se for eksempel: <http://www.abilitypath.org/areas-of-development/learning-schools/bullying/articles/walk-a-mile-in-their-shoes.pdf>

²³http://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/documents/research/64_identity_based_bullying.pdf

4.1 Behovet for en klageordning

Med en individuell klageordning får retten til et godt psykososialt skolemiljø konkret betydning i den enkelte elevs liv. At det finnes gode systemer, rutiner og praksiser betyr likevel ikke at brudd på opplæringsloven ikke kan skje i enkeltsaker. En klageordning har opplagt en verdi i seg selv, herunder at det vil bidra til å oppfylle Norges forpliktelser etter Barnekonvensjonen, men i tillegg bidrar dette til å gi legitimitet til systemet.

Individuelle forhold er dessuten ikke alltid så unike – flere kan være i samme situasjon. Resultater i en enkeltsak kan derfor få betydning for andre i tilsvarende situasjon ved at det ofte blir førende for praksis i den enkelte virksomhet. I tillegg kan Barneombudet bruke resultatene også i sin veiledning i andre saker.

Det generelle vernet blir utviklet ikke bare gjennom store undersøkelser og utredninger, men også gjennom enkeltsaker. Kontakt med enkeltpersoner og enkeltsaker gjør at tilsynsorganene må løfte blikket fra skrivebordet. Dette bidrar til å utvikle problemforståelsen hos de som håndhever lovene og fører tilsyn med konvensjonsforpliktelser, slik Barneombudet gjør med Barnekonvensjonen. Dette får igjen betydning for rapporter på status i Norge på ulike områder, men også på utforming av utredninger, undersøkelser og tiltak.

For at ordningen skal oppfylle sitt formål og bli brukt i aktuelle saker er det viktig at det settes av tilstrekkelige ressurser, både når det gjelder pådriverarbeid, veiledning og håndheving.

4.2 Forholdet til Likestillings- og diskrimineringsombudet og -nemnda

Opplæringsloven § 9a-3 gir vern mot «krenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme». En klageordning som omfatter brudd på denne bestemmelsen vil dermed delvis ha overlappende mandat med Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda. LDO ser at det i praksis kan være vanskelig å skille mellom de ulike formene for krenkelser som omfattes av § 9a-3, og at det derfor kan være fornuftig å behandle saker om brudd på denne bestemmelsen i samme organ. Samtidig vil ombudet påpeke at forholdet til Likestillings- og diskrimineringsombudet og -nemnda bør avklares i forbindelse med endringene i opplæringsloven, herunder dersom samme forhold påklages innen begge systemer.

4.3 Mindreåriges klagerett

Ombudet kan ikke se at utvalget har drøftet hvorvidt mindreårige elever skal kunne fremme klage uten samtykke fra verge. Likestillings- og diskrimineringsnemnda har tolket diskrimineringsombudsloven slik at mindreårige ikke har rett til å fremme klager om diskriminering uten samtykke fra verge, se nemndas sak 22/2012.

Ombudet mente på sin side at i mangel av klar lovhjemmel talte de beste grunner for at mindreårige burde kunne gis selvstendig klageadgang. Diskrimineringsvernet gjelder for alle, uavhengig av alder. Det er dessuten ikke alle foreldre og verger som ønsker å stå i partsposisjon overfor myndighetene. Den enkelte elevs rettsvern kan dermed i noen tilfeller bli illusorisk. Samtidig kan en slik klagerett uten samtykke være problematisk i noen henseender. Vi anbefaler derfor at spørsmålet om mindreåriges klagerett utredes nærmere.

Avsluttende kommentarer

Ombudet ber departementet gjennomføre en systematisk gjennomgang av anbefalte tiltak i relevante offentlige utredninger og rapporter utgitt av andre sentrale aktører. Dette vil gi en nødvendig oversikt over hvilke tiltak som utpeker seg som særlig prekære og relevante i arbeidet for å sikre reelle like rettigheter og muligheter for barn og unge. Konkret bør det sees spesielt på tiltak som vil bidra til å forebygge og bekjempe krenkelser, trakassering og diskriminering av unge og mellom barn og unge.

Ombudet anbefaler myndighetene, på bakgrunn av den kunnskapen som finnes i dag, å opprette langsiktige og helhetlige programmer mot ulike former for krenkelser, etter mal fra likestillingsutvalgets forslag til program mot seksuell trakassering.

Vennlig hilsen

Guri Hestflått Gabrielsen
avdelingsleder

Taran Knudstad
seniorrådgiver